

Ee

*Ebbetorp.
Mangårdsbyggnaden
Foto GM*

Ebbetorp är en herrgård i Dörby socken, som omtalas redan 1382. Vadstena kloster ägde 1466 en gård Aebbatorp, som ännu 1550 är upptagen i klostrets jordebok. På 1720-talet köptes gården av lagmannen och landshövdingen över Kronobergs län Gustaf Friedrich Rothlieb. Efter hans död 1758 övergick den i köp och arv till mågen kanslirådet Pehr Linnerhielm, som från 1760 bebodde E till sin död 1794. Då tillträdde sonen Jonas Carl »Linnerhielm. Några år senare lät denne uppföra en ny huvudbyggnad med nyklassisk fasad, ritad av Carl Christoffer Gjörwell. Den stod klar 1800. Samtidigt utfördes en engelsk park efter ritningar av Carl Råbergh »Mannerkantantz. Under Linnerhielms tid tillkom ett stort bibliotek, vilket sedermera donerades av hans döttrar till det som idag är »Kalmar stifts- och gymnasiebibliotek. Efter yngsta dottern Helena Marias död 1867 sålde hennes arvingar egendomen fem åre senare till de 22-åriga Per Olof »Lundell. Södra Kalmar läns folkhögskola startades här

1875, eftersom Lundell ställde lokaler till förfogande. Skolan flyttade vid sekelskiftet 1900 till Smedby. Brorsonen Torsten Lundell ägde gården 1923–1970. Till gården hade genom åren en ny stor boksamling skapats av flera ägare men den skingrades efter Torsten Lundells död. Huvudbyggnaden med flyglar är numera avstyckade från jordbruksfastigheten. Mer att läsa: *By och Bygd i Dörby-Kläckeberga del I.* GO

Eberhardson, Ebbe, 1927–, bildkonstnär, född i Åby socken. E studerade vid Otte Skölds målarskola 1947–1949 och för Ivan Grünwald 1951. E har illustrerat ett flertal böcker skrivna av Bengt Cidden »Andersson. Han är bosatt i Skammelstorp, Åby socken. E finns representerad på bl.a. Nationalmuseum, museer i Berlin, Gdansk samt Kalmar konstmuseum och Himmelsberga. E har utfört flera utsmyckningar i offentliga lokaler och ställt ut även utomlands, bl.a. i Wilmington, Berlin och Kaliningrad. BB

Ebbe Eberhardsson.
Oljemålning

Edelmann, Yrjö, 1941–, född i Helsingfors, Finland. E flyttade till Sverige 1951 och började sin konstnärskarriär som illustratör på Åhlen & Åkerlunds förlag. Efter en studieresa till USA kom han i kontakt med det nya amerikanska måleriet. Han inspirerades att gå egna vägar fram till sin högst personliga konst som han 1973 ställde ut första gången. E har blivit känd för sina realistiska tavlor, s.k. *trompe l'oeil*, föreställande paket, servetter och liknande, där föremålet är insvept i omslagspapper. Inför ›Kalmarunionens 600 års-jubileum 1997 gjorde Y Kalmar slott som ett paket med denna teknik. Han är uppmärksammad internationellt och har ställt ut i USA, Japan och i de flesta europeiska länderna

Yrjö Edelmann.
Målning av Kalmar slott
beställd av Kalmar kommun
till Unionsjubileet
1997.

Edelstam, Gustaf Jacob, landshövding 1873–1888, var tidigare expeditionschef i ecklesiastikdepartementet. E visade intresse för Kalmar slott och lät anlägga en trädgård på slottsvallarna.

Edgren, Anton, 1882–1944, direktör, född i Fuxerna, Lilla Edet. Han var utbildad till konditor i Göteborg och kom till Kalmar 1909 som arbetsledare vid ›Chokladfabriken där han senare blev ägare och direktör. En tid var E ordförande i ›Kalmar Fabriks- och Hantverksförening och han utnämndes 1937 till polsk vicekonsul. E bodde en tid i ›Monte Cavallo inte långt från Chokladfabriken.

Edholm, Isa, 1930–, journalist och radioproducent, född i Härnösand, numera bosatt i Kalmar. Hon har arbetat vid Sveriges Radios redaktion i Umeå. E är mest känd som initiativtagare till och producent av radioprogrammet Radio Ellen, landets första feministiska radioprogram och från 1996 programmet Freja. Hon har också producerat radioprogrammet Bokfönstret, arbetat med vetenskapsprogram som Sommaruniversitetet, Vetandets värld och Gråt inte, forska. År 2002 blev E hedersdoktor vid Umeå universitet. År 1992 tilldelades hon Stora journalistpriset. E gav 2001 ut boken *Kvinnohistorier: Fanny Kamprad, Mary Quant och 83 andra kvinnor*. IB

Edwall, Pehr, 1915–1996, kyrkoherde, född i Kalmar. Han studerade teologi i Lund och blev teol.lic. E var en auktoritet inom diakonin, med direktorskap för Samariterhemmet i Uppsala som främsta merit och dessutom inom den liturgiska forskningen och praktiken. E var ledamot i kyrkohandbokskommittén och ville nyskapa liturgin i estetisk form. Han var kyrkoherde i Kalmar 1960–1981 och drev här liturgisk försöksverksamhet. Under E:s tid byggdes, ›Heliga Korsets kyrka, ›S:ta Birgitta kyrka och ›Kalmar S:t Johannes kyrka. E grundade 1969 ›Religionsvetenskapliga Institutet. Han blev kontraktsprost i Norra Møre kontrakt och teol. hedersdoktor i Lund, verkade som författare, forskare och musikrecensent i ›Barometern. Mer att läsa: *Liturgi, diakoni, martyri. En vänbok till Pehr Edwall*, 1996. AG

Ehrenklo, Erik, före adlandet Nentzelius och ibland Nentzel, 1629–1687, stadspresident och häradshövding, född i Gudmundrå i Ångermanland. Efter avslutade juridiska studier i Uppsala verkade

han i sex år vid Svea hovrätt innan han 1658 kom till Kalmar som *stadssyndicus*, dvs. rådets jurist. När förmyndarregeringen drog in ämbetet utnämndes han till stadspresident 1673. Under en period var han utnämnd häradshövding i Göingehäraderna i Skåne och Östra härad i Jönköpings län. År 1675 adlades han med namnet Ehrenklo, ibland skrivet Ehrenclou. Stadspresidentbefattningen drogs in 1680 och han utnämndes då till häradshövding över Norra Möre, Stranda och Handbörds härad. På 1650-talet lät han uppföra en ståndsmässig byggnad vid korsningen Kaggensgatan–Ölandsgatan, det hus som idag kallas ›Hantverkshuset. E drunknade under en resa i Döderhults socken och är begravd i Kalmar domkyrka där hans epitafium är uppsatt. RS

Ehrensverd, Gerd, 1903–1988, konstnär, född i Saltsjöbaden. Hon studerade i München, Paris och Amsterdam 1923–1930 och vid Konsthögskolan 1930–1935 med bl.a. Isaac Grünewald som lärare. Till Kalmar kom hon i början av 1940-talet. E målade landskap och stilleben, oftast blommor, och är representerad i museerna i Kalmar och Linköping. Kalmar kommuns kulturpris tilldelades E 1976. JRM

Ejderstenen är belägen i Kalmarsund ca 700 m ostsydost om Södra Skallö eller 1,5 km österut och söder om Ölandsbrons högdal. Det är en stor undervattenssten som vid lågvatten blir synlig som en ensam sten och då ofta med en fågel som gäst. Ibland kan man se en säl ligga och vila sig på E. I äldre tider var denna sten ett riktmärke vid höstliga sjöfågeljakter. Mer att läsa: Birger Andersson, *Öster om ejderstenen*. BB

Ek, Karl, från början Andersson, 1862–1940, tidningsutgivare och konsul, född i Kalmar. E kom att verka i Kalmar inom många olika områden. I unga år arbetade han som järnvägsbokhållare och 1885 började han samtidigt som skribent med kåserier och debattartiklar i ›Barometern, då under signaturen *Karl Ek* vilket senare blev hans borgerliga namn. År 1898 övertog han aktiemajoriteten i tidningen Kalmar, se ›Kalmar, tidningen. Han blev 1905 tidningens utgivare och redaktör fram till 1915. I järnvägsyrket hade han samtidigt avancerat till stationsinspektör. E kom att under många år starkt engagera sig i ›Kalmar hamn och 1900 valdes han in i styrelsen och från 1903 var han dess ordförande fram till sin död 1940. Sin bostad hade han i den 1886 inköpta ›Ekska gården vid korsningen Södra

Ekenäs. Flygbild från länsstyrelsen

Långgatan–Västra Sjögatan och Villa ›Ekud-
den i Tallhagen var hans sommarställe. E var
sedan 1920-talet finsk vicekonsul. BB

Ekenäs, Voxtorps socken, ligger ca 30 km
söder om Kalmar och är ursprungligen ett
gammalt skutsamhälle. E växte snabbt
upp under senare hälften av 1800-talet.
Bebyggelsen består av en blandning av
små stugor, större bostadshus byggda av
sjökaptener samt de stora villorna som
byggdes av de största handelsidkarna. I
E fanns under slutet av 1800-talet fem
handelsbodas, tre bryggerier, ett par sko-
makerier, skrädderi, sömmerskor, bageri,
urmakeri, ett litet jordbruk, skeppsbyg-
geri och smedjor. De flesta invånarna runt
mitten av 1800-talet hade anknytning
till sjöfarten. Det byggdes fraktskutor på
Stångudden där badplatsen numera ligger,
och här fanns det första varvet i E. I början
av 1900-talet anlades Ekenäs Varv inne i
viken vid hamnen. Där byggdes olika slags
fartyg, bl.a. fraktskutor, fisketrålare och
fritidsbåtar. Mortorps sockenmagasin köp-
tes och flyttades ner till hamnplanen i E
på 1870-talet och arrenderades ut till oli-
ka firmor. Någon kilometer norr om E låg
fram till på 1940-talet Ekenäs Brunn. Det
var en stor anläggning med brunnshotell,
varm- och kallbadhus samt paviljonger.
Under storhetstiden i slutet av 1800-talet
hade Ekenäs brunn omkring 500 gäster
per säsong och en stor del av dessa bodde
i E. Idag finns inget kvar av anläggningen.
När järnvägen anlades och ersatte sjöfar-
ten i början på 1900-talet förlorade Eke-
näs sin betydelse som fraktort. Fortfarande
finns det två verksamma varv i samhället,
Ekenäs Varv samt Lunds Båtbyggeri och
nya bostäder byggs i samhället.

Ekenäs brunn, se ›Ekenäs.

Ekenäs Båtklubb bildades 1980, dam-
sektionen 1984. Klubben har rustat upp
Ekenäs hamn och ansvarar för skötseln.
I hamnen finns 36 båtplatser jämte en
brygga för medlemmarnas båtar. Varje år
sker den traditionella Ekenässeglingen, ett
öppet klubbmästerskap för båtar i olika
klasser.

Ekenäs hundramannaförening startade

1877 och var den första sjuk- och begravningskassan i bygden. År 1882 var månadsavgiften 25 öre, vid sjukdomsfall erhöles 4,50 kr i veckan och som begravningshjälp utgick 45 kronor. Från 1890 kallade sig E för Voxtorps Sjuk- och begravningskassa. År 1903 hade E sitt högsta medlemsantal, 185 personer. Efter Kungl. Socialstyrelsens påverkan överfördes sjukförsäkringsdelen 1933 till nybildade Halltorp-Voxtorps sjukkassa. Föreningen fortsatte som Voxtorps begravningskassa till 1943, då den uppgick i Sydöstra Sveriges Centrala begravningskassa. Se även ›sjukkassor. LL

Ekenäskungen, se Gustaf ›Dahlgren.

Ekenäs varv anlades troligen på 1860-talet, då på Stångudden som numera är en badplats. E drevs sannolikt av sjökapten Wistrand och senare av svärsonen Gustaf ›Dahlgren, kallad Ekenäskungen. Varvet flyttade till nuvarande läge omkring 1900. År 1946 brann varvet och den nuvarande byggnaden uppfördes samma år. Under 1960-talet tillverkade man många fiskebåtar och ännu under 1970-talet byggdes egna båtar. Från början av 1980-talet är det uteslutande reparationsvarv. Slipen är byggd i slutet av 1900-talet och ligger på samma plats som den tidigare. Till varvmiljön hör även en lyftkran samt flera mindre byggnader som kontor, en blocksåg och en verkstadsbyggnad. En mindre utbrytning blev ›Lunds Båtbyggeri.

Ekerot, Victor, 1874–1938, agronom, född i Söderåkra. Han köpte 1922 ›Stora Binga gård. E var jordbrukskonsulent i Kristianstad 1903–1906 och sekreterare i Husällningsällskapet fram till 1930. Han var arrendator av Trolle Ljungby slott 1909–1917 och riksdagsledamot 1912–1915. Bland många andra uppdrag var E ordförande i Södra Sveriges potatisodlarförening och i Sveriges fjäderfäavelsförening. Under åren 1930–1938 var E överdirektör och chef för Statens Egnahemsstyrelse. E var en utmärkt talare och bildade ett flertal mejeriföreningar, andelslakterier och föreningar för småbrukare. Hundratals tryckta artiklar och böcker i skilda jordbruksämnen skrevs av E.

Eklund, Johan Alfred, 1863–1945, biskop, född i Ryda, Skaraborgs län. E vardomprost i Kalmar 1902–1907, därefter biskop i Karlstads stift. E var känd som psalmdiktare. E utvecklade församlingsarbetet i Kalmar och tog initiativ till byggandet av »Församlingshuset på Esplanaden. E var en av unglyrkörörelsens inspiratörer, bl.a. med sången *Fädernas kyrka*. År 1934 presenterade han ett eget förslag till psalmbok och bidrog i 1937 års psalmbok med 42 originaltexter och bearbetningar. I 1986 års psalmbok med tillägg finns 23 av hans psalmer med, dock inte *Fädernas kyrka*. Vid valet av ny domprost i Kalmar 1902 kallades E som fjärde provpredikant och erhöll en överväldigande majoritet av församlingens röster efter en provpredikan som gjorde starkt intryck på församlingen. JW

Ekman, Carl Daniel, 1845–1904, kemist och uppfinnare av sulfitmassa, född i Kalmar. Efter att ha undervisats i hemmet fortsatte han studierna på Kalmar Elementärläroverk och tog sedan en civilingenjörsexamen på Teknologiska institutet i Stockholm. År 1871 anställdes han på Bergviks trämassefabrik i Hälsingland. Redan på Tekniska institutet hade han börjat experimentera med att framställa kemisk trämassa. Vid den tiden var den enda användbara råvaran för kvalitetspapper lump från linne eller bomull. På Bergvik lyckades han 1874 slutligen genom kokning av trä i en lut framställa kemisk trämassa, sulfitcellulosa. Året efter var metoden fullt utvecklad, men han sökte inte patent på metoden förrän 1882. År 1879 bosatte han sig i England och resten av livet kom han att verka utomlands. Han startade ett eget företag som byggde nya sulfitfabriker i bl.a. England, Tyskland, Frankrike och Italien. Under hela sitt liv var han sysselsatt med experiment inom olika områden. Han utvecklade ett slags konstgjort gummi, Dextrone, och han framställde konstgjort silke genom att koka en särskild sorts lin. Han saknade ekonomiskt sinne och efter att ha fått malaria under ett besök i Franska Guyana dog han utfattig. Familjen hade inte råd med någon gravsten, men 30 år efter hans död reste Svenska Cellulosaföreningen en minnessten på hans grav i England. BB

Ekman, Otto Christian, 1791–1866, läkare och fornforskare, född i Lund. År 1822 utnämndes E till provinsialläkare på Öland och två år senare erhöll han samma tjänst i Växjö. Han kom till Kalmar 1827 och som provinsialläkare kvarstannade han till 1853. Under tiden på Öland väcktes hans intresse för arkeologi efter att ha tagit del av öns rikedom på fornfynd. År 1832 förordnades han av dåvarande riksantikvarien att ha uppsikt och vård över Kalmar läns fornlämningar. Hans stora samling av fornfynd och mynt inlöstes i två omgångar av Statens historiska museum. I sitt sökande efter antikviteter fann han i Kalmar Carl von »Linnés anteckningar över »*Nemesis divina* som han kunde överföra till Uppsala universitet. Den hade då varit spårlost försvunnen i ca 50 år. BB

Ekska gården.
Foto Christer Carlqvist

Ekska gården ligger vid korsningen Södra Långgatan–Västra Sjögatan. Huset är ett affärs- och bostadshus, som under åren ägts av både handels- och ämbetsmän, bl.a. konsul Karl »Ek. Under fasaden, som fått sin enhetliga karaktär efter 1765, döljer sig tre äldre trähus. Det äldsta av dem, omtalat 1657, är beläget vid Västra Sjögatan. Vid reparationer i ett av husen hittades timmer med målad dekor, som kan dateras till mitten av 1600-talet. Hela kvarteret undgick stadsbranden 1765. E är byggnadsminne.

Ekström, Per G, 1908–1998, fil.dr, född i Partille. Han var son till Ölandskonstnären Per Ekström. Efter akademiska studier i Paris fortsatte han i Göteborg, där han disputerade i franska 1953. Åren 1945–1952 var

Ekudden

E lärare i Göteborg, innan han 1952 fick tjänst i Mörbylånga och något senare även uppdrag vid Sjöbefälsskolan och »Handels-gymnasiet i Kalmar. Åren 1961–1974 var E lektor i franska och spanska vid »Stagneli-usskolan, då Kalmar Högre allmänna läro- verk. E har skrivit *Om min far, solmålarern Per Ekström*, 1957, och översatt portugisiska dikter. LLj

Ekudden är namnet på en sommarvilla i Tallhagen uppförd av konsul Karl »Ek i början på 1900-talet. På 1930-talet inred- des där en restaurang, ofta nyttjad som samlingsplats efter begravningar på »Norra

Carl Eldh.
Simhopparen

kyrkogården. Sedan början på 2000-talet används byggnaden som behandlingsen- het för kvinnor med missbruksproblem. E utökades 1997 med en minigolfanläggning för bangolf. »Kalmar Kanotklubb har sina lokaler och bryggor söder om E. LLj

Eldh, Carl, 1873–1954, skulptör och konst- när, född i Film i Uppland och uppväxt i Dalsland. Han utbildade sig på Tekniska skolan i Stockholm, nutidens Konstfack, och därefter i Paris. E var vid sidan om Carl Milles och Christian Eriksson Sveriges mest anlitade skulptörer under första hälft- en av 1900-talet. Han finns representerad i Kalmar genom verket *Ungdom*, placerad i parken Dryaden vid Tullslätten och *Sim- hopparen* vid Norra kanalgatan. BB

Eldkvarn var i folkmun namnet på »Kal- mar Ångkvarn efter det att en ångmaskin installerats.

Electra Gruppen AB är ett börsnoterat handelsföretag baserat i Kalmar, specialiserat på logistik och datasystem. E har sitt ursprung i det företag som startades 1949 av Gunnar Lissinger och var då ett lokalt grossistföretag i radio- och så småningom TV-branschen i små lokaler på Storgatan 47. År 1969 övertog sonen Håkan Lissinger verksamheten. Företaget byggde nytt 1986 på Flygplatsområdet och expande- rade. E verkar sedan dess över hela landet och samarbetar med kedjeföretag i hem- elektronikbranschen. När omsättningen vuxit ytterligare flyttades verksamheten 2001 till lokaler i f.d. »Volvo Kalmarver- ken. E ligger bakom butikskedjorna Audio Video, RingUp och Digitalbutikerna och butikerna drivs av franchisetagare. Före- taget sysslar även med tredjepartslogistik stödd av ett egenutvecklat datasystem och utgör i denna verksamhet en länk mellan leverantörer och deras kunder. Dessutom har E utvecklat ett avancerat kommersi- ellt butiksdatasystem. GM

Elephanten, även kallat Stora Kravelen Elefanten, var svenska flottans amiral- skepp och byggt i Stockholm samt beställt och namngivet av Gustav Vasa. E påbör- jades 1554 och var klar tre år senare. När det sattes i tjänst var besättningen drygt

Elephanten

500 man. År 1563 började nordiska sjuårskriget och i slaget vid Ölands norra udde 1564 mot den dansk-lybska flottan förde amiralen Klas Horn befälet över E och hela svenska flottan. Efter vunnen batalj sökte han sig ner till »Björkenäs skeppsgård för att laga de skador som E fått men tre sjömil norr om Borgholm gick hon på grund så hårt att stormasten gick över bord. Folktraditionen har bevarat minnet och än idag heter grundet E. Efter att ha lättat fartyget från tunga föremål lyckades man få flott E och nådde Björkenäs redd men där sjönk skeppet 150 m norr om Svartö när man hade börjat reparationsarbetet. Året efter gjordes bärgningsförsök genom att stenbryggor byggdes runt skeppet för att ha som underlag för gångspel

som man tänkte hissa upp skeppet med. Projektet misslyckades. Åren 1933–1939 genomfördes en av de första vetenskapliga marinarkeologiska undersökningarna i vårt land av vraket. Delar av akterpartiet bärgades och finns nu på Sjöhistoriska museet. BB

Elementarskolan för flickor i Kalmar, se »Flickskolan.

Elevatorkajen är namnet på den kaj i Kalmar hamn som ligger söder om Ångkvarnsbyggnaderna. Den byggdes runt 1870 genom utfyllningar, främst med sten från de då rivna vallarna och bastionen »Ericus Rex. Kajen kallades Nya Kajen. Namnet Elevatorkajen började användas när en

Elevatorkajen med ett spannmålsfartyg under lossning

Elverket. Foto GM

hissanordning, elevator, med ett rullband tillkom 1893 för ›Kalmar Ångkvarns räknning. Detta transportsystem, som senare byggdes in, förde spannmål över kajen och Skeppsbrogatan mellan kvarnbyggnaden och fartygen. Anläggningen revs 1983. Vid E läggs mindre kryssningsfartyg till. *BB*

Elfverson & Co AB har sitt ursprung i ›Kalmar Bobbinfabrik AB som startade runt 1870. År 1921 gick företaget med huvudfabriken i Trekanten i konkurs och Pårydsfabriken brann upp. Tidigare ägaren Fritz Elfverson startade 1922 Elfverson & Co tillsammans med svågern Ernst Gullbrandsson och en ny fabrik byggdes i Påryd. Ursprungligen bestod produktionen av trådrullar, engelska *bobin*, och verktygsskaft. Under åren har E varit en stor underleverantör av svarvade produkter till leksaksfabriken Brio. Sedan 1932 tillverkas ›Kalmatrissan och tidigt kom trähattar till spritflaskor, s.k. *woodtops*, att bli en betydelsefull produkt. Idag tillverkas årligen ca 20 miljoner trähattar och större delen går på export till destillerier av exklusiva whisky-, cognac-, rom- och tequilasorter över hela världen. Trähattarna formas i en svarv, sedan präglas de som mynt med olika varumärkesnamn och mönster. Präglingen sker med högt tryck och ger mycket detaljrika hattar. År 1978 såldes familjeföretaget till Hexagongruppen och E ägs numera av Vätterleden Invest AB. Som mest har E haft ca 160 anställda (1948) och har idag ca 40. Av till-

verkningen går ca 80 % på export och E är idag Sveriges största svarveri. *BB*

Elfverson, Karl, 1848–1916, fabrikör och bokhandlare, född i Kalmar. Efter studier i Uppsala återvände E till Kalmar och ingick giftermål med Johan ›Jeanssons äldsta dotter Bertha. Paret övertog Holtsbergiska bokhandeln, senare ›Dillbergiska, och drev denna 1886–1893. År 1884 köpte E Kalmar Bobbinfabrik i Trekanten, vars produktion var trådrullar, bobbiner, och 1915 ett företag i Påryd med liknande tillverkning. Vid E:s död övertog sonen Fritz rörelsen, nu med namnet ›Elfverson & Co.

Ellkå Konfektion, se ›Levin, Sig. AB.

Elverket uppfördes 1908 vid korsningen Trädgårdsgatan–S:ta Gertruds gata. I maskinhallen fanns en dieselmotor på 135 hkr med likströmsgenerator om 80 kW vid 440–600 volts spänning, ett större ackumulatorbatteri för nattdrift och i reserv. Ytterligare ett dieselaggregat och en generator tillkom några år senare. Gatubelysning med elström byggdes till en början endast ut i Gamla Stan, i övrigt skulle gas användas. Taxan var för belysningsström 40 öre/kWh. År 1917 levererade ›Ångkvarnen under en tid elkraft till E och 1918 även Finsjöbolaget, det senare från vattenkraft i Emån. Mellan Tolvmannagatan och Kämnergatan uppförde Finsjöbolaget en större tegelbyggnad för transformatorer. Den revs 1961 och ersattes med en ny. År 1964 övertogs denna station av E tillsammans med den stora luftledning på fackverksstolpar och 50 000 volts spänning, som matade staden med elkraft norrifrån. Samtidigt upphörde elproduktionen vid Trädgårdsgatan. Kalmar Energi blev 1973 ett kommunägt bolag och 2005 kom Eon in i ägarbilden. Företaget producerar numera el och ›fjärrvärme i sin biobränsle drivna anläggning i ›Moskogen. *GM*

Enander, Samuel Nicolai, 1607–1670, ›superintendent född i Västra Eneby, Östergötland. E var kyrkoherde i Söderköping och hovpredikant hos drottning ›Kristina, då han förordnades till superintendent i Kalmar. Här verkade han under åren 1650–1656. Hans främsta intresse gällde

skolan och väl meriterade och driftiga lärare anställdes vid Kalmar gymnasium. Särskilt intresse ägnade E åt undervisningen i kristendom. E arbetade energiskt för att bringa reda i det ekonomiska kaos som präglade Kalmar stadsförsamlings ekonomiska förvaltning. Han visiterade sina församlingar flitigt för att granska både det andliga och det materiella tillståndet. Bland annat verkade E för att katekesförhör skulle hållas regelbundet före högmässan. Dryckenskap, otukt, omoraliska seder och bruk skulle bekämpas. Efter sin sexåriga ämbets-tid i Kalmar blev E biskop i Linköping, där han dog 1670. JW

Energikontor Sydost AB med lokalkontor i Kalmar arbetar för ökad energieffektivisering och tillförsel av förnybar energi i vårt samhälle. Verksamheten bedrivs inom olika samverkans- och utvecklingsprojekt från lokal och regional nivå upp till europeisk nivå. E ägs av Föreningen Energikontor Sydost, vars medlemmar utgörs av kommuner, regionförbund och landsting i Blekinge, Kalmar och Kronobergs län.

Engelholm är en större villa vid korsningen Stensövägen–Vikingavägen, byggd i slutet av 1800-talet av grosshandlaren Eberhard Berggren som sommarställe. Platsen hette redan då Engelholm. E blev sedan en känd nöjes- och festplats, som öppnades på Valborgsmässoafton 1916 med en stor publik på 4 000 personer. IF Gothia hyrde stället, byggde dansbana och scen där fester med dans och teaterföreställningar anordnades. Stensövägen låg till en början omedelbart öster om E. Verksamheten upphörde på 1930-talet och E byggdes åter om till bostad. På Tybergs karta 1831 återfinns en liten malmgård på samma plats.

Engström, AB Carl, med huvudkontor i Eslöv, sysslade med försäljning av bl.a. foder, spannmål, konstgödsel och lantbruksmaskiner. I Kalmar öppnades 1918 ett avdelningskontor som 1937 ombildades till Carl Engströms Kalmarkontor AB. En foderfabrik byggdes 1941 på Tjärhovet för tillverkning av cellfor baserat på cellulosa som ersättning för stråfoder. Senare uppgick företaget i Norsk Hydro och ge-

Engelholm som nöjesplats på 1920-talet

nom ytterligare en fusion 1975 blev företagsnamnet Fors Engström fram till 1983. Då såldes företaget genom uppdelning på olika företag i Sverige. Kalmaravdelningen uppgick i Kalmar Lantmän.

Engström, Jon, 1794–1870, läkare, författare och tidningsredaktör, född i Fliseryds socken på gården Kärnebo. Efter undervisning av informator i hemmet fick E möjlighet att studera, först i Uppsala och sedan i Lund där han 1818 blev med.dr och kirurgie magister. Han tillträdde sedan en befattning som bataljonsläkare vid

Jon Engström.

Värmlands regemente. Efter sju år lämnade E denna tjänst och läkaryrket för gott och återvände till hemlandet där han köpte skogsgården Kolsrum i Högsby socken. År 1829 blev han innehavare av ›Knappegården i Ryssby varifrån han kom att driva omfattande skogs- och virkesaffärer – de som skulle ge honom namnet *Trädoktorn*. Efter att ha anlagt ett flertal sågverk med stora uppdämningar av vattendrag kom han i konflikt med andra markägare, varav flera tillhörde adeln.

Redan under Värmlandstiden hade han börjat som författare med ett flertal lyrikböcker. Mest känd har E blivit för sina nyckelromaner *Nybyggarna*, 1838, resp. *Björn Ulfvand och konsorter*, 1840, som till stor del handlade om stridigheter mellan en skogsägare och hans grannar, se Kråkvinkel. I dessa böcker häcklar han sina antagonister, dåtidens aristokrater och byråkrater. Han utgav även flera reseskildringar.

För att få ett bättre språkrör för sina omstridda åsikter startade han 1841 tidningen ›Barometern med redaktion på Knappegården. I sin tidning, senare flyttad till Kalmar, stred han för dåtidens sociala problem, bl.a. det utbredda spritmissbruket. Han drev Barometern till 1865 då utgivningsbeviset övertogs av boktryckaren Anders ›Pettersson. E avled på Knappegården. Mer att läsa: Manne Hofrén, *Jon Engström – Trädoktorn*, 1995. BB

Engström, Sten, 1895–1979, fil.dr, född i Oskarshamn. E blev student i Kalmar 1913. Efter studier i Uppsala blev han länsarkivarie i Östersund. Därefter var han landsarkivarie först i Vadstena 1937–1947 och sedan i Uppsala 1947–1961. E utgav *Kalmar stads tänkebok*, 1945–1949, samt *Kalmar nations matrikel 1663–1863*, 1926–1951.

Engströms Tobaksfabrik, startades 1836 av Christina Charlotta Engström, på Södra Långgatan 29–31, där nu tidningen Barometern ligger. Hon hade erfarenhet av snus- och tobakstillverkning, då äldre släktingar hade idkat tillverkning och handel med tobak i Karlskrona. Eftersom hon tidigt blev änka anhöll hon om tillstånd att starta snus- och kardusfabrik i Kalmar för att försörja sig och sina fyra barn. E drevs

av Charlotta till hennes död då sonen Per Oscar tog över. Han ägde ›Lindsberg, där senare Folkets Park anlades, och lät där uppföra ett åttakantigt lusthus, i folkmun kallad ›Snuskulan. Tobaksfabriken upphörde 1888.

Engström, Thekla, 1848–1930, född i Skogsby på Öland, lärare och författare, bosatt i Kalmar 1898–1930. E har skrivit två böcker om Öland och ägnat sig åt folklivsforskning: *Öland, dess historia och folk*, 1903 och 1922, *Ölandsfolk, gastar och troll*, 1927. E grundade en stiftelse för i Kalmar stad bosatta behövande *äldre fruntimmer*.

Eoska huset, se ›Ludvigshuset.

EPA. Storgatan 23, byggt 1937

EPA, egentligen Enhetspris AB, öppnade affär på Storgatan 23 i Kalmar 1937 i ett nybyggt hus, sju år efter att varuhuskedjan bildats som ett dotterbolag till Turitz & Co. Affärsidén var att tillhandahålla varor till billiga priser. E byggde nytt varuhus 1967 vid korsningen Norra Långgatan–Västra Sjöгатan. År 1978 gick E ihop med Tempovaruhuset, namnet ändrades till ›Tempo och 1985 till ›Åhléns.

Epicur, egentligen Filiallogen Epicur, är en del av Samfundet SHT, en sällskapsorden med rötterna i Uppsalas studentliv vid mitten av 1800-talet. E instiftades i Kalmar 1859 av den från Uppsala till staden inflyttade Carl ›Gethe. Han kom att leda E under dess första 45 år. Verksamheten skall *främja den sanna ynglingaglädjen* och vid sammankomsterna framförs

tal i bunden och obunden form. Vidare förekommer mycket sång och musik och emellanåt arrangeras spex. E har namn efter den grekiske filosofen Epicuros, född 341 f.Kr., vars filosofi var att nå ett lyckligt liv och leva omgiven av vänner. *BB*

Epidemisjukhuset på Lindö stod färdigt 1893 men öppnades inte förrän sommaren 1894. Den stora tegelbyggnaden ritades av stadsingenjören Ivan Björkman. Detta sjukhus, avsett för patienter med epidemiska sjukdomar som scharlakansfeber, difteri och röda hund, tillhörde inte den landstingsstyrda sjukvården utan förvaltades av hälsovårdsnämnden i Kalmar. När byggnaden stod klar var den indelad i fyra avdelningar med plats för sammanlagt 20 patienter. Dessutom fanns enskilda rum för 8 patienter. Skulle en större epidemi utbryta kunde man med extrasängar ta emot 80 patienter. Byggnaden var omgiven av en större park. Från 1919 skulle E övertagas av landstinget men först 1932 skedde detta. E stängdes 1937 när det nya lasarettet med en epidemiavdelning öppnades vid Stensberg. Numera handhas epidemiska sjukdomar av Länssjukhusets infektionsavdelning. Byggnaden på Lindö har sedan använts till ett flertal olika ändamål, bl.a. av Röda Korset och numera finns där ateljéer för gruppen ›Konstnärer i Kalmar. Innan E byggdes på Lindö fanns ett äldre epidemisjukhus, kallat Gamla epidemisjukhuset, beläget på Norra vägen mellan Skvallertorget och Esplanaden. Det var en större tvåvånings träbyggnad, riven 1956, som under åren 1900–1932 inrymde landstingets seminarium för småskolelärarinnor, kallat Lilla seminariet. *BB*

Ericsson, August, 1843–1921, trädgårdsdirektör och stadsgartner, född i Stockholm. E anställdes 1865 av ›Hushållningssällskapet som dess förste trädgårdsdirektör med uppgift att bl.a. höja intresset för trädgårdsskötseln och i synnerhet fruktodlingen. Han genomförde även ett stort antal uppdrag i Kalmar och på uppdrag av Johan ›Jeansson upprättade E ritningarna till och ansvarade för anläggandet av ›Kalmar stadspark som invigdes 1880. Även den i parken mycket välkända restaurang ›Byttan ritades av E liksom trädgårdsmäs-

*Epidemisjukhuset.
Numera Lindöateljéerna
Foto Thomas Hällqvist*

tarbostaden som kom att bli hans bostad i egenskap av föreståndare för Stadsparken. Han var Kalmars förste stadsträdgårdsmästare. Efter 44 år i Hushållningssällskapet lämnade han sin tjänst 1909 men kvarstod som stadsgartner fram till sin död. *BB*

*Ericus Rex.
Bastion*

Ericus Rex, bastion uppkallad efter Erik XIV, låg på fästningens södra sida i anslutning till nuvarande Proviantgatan–Ölands-gatan–Skeppsbrogatan. Skjutriktning var ut mot Kalmarsund. E började byggas 1684 och var sannolikt klar 1697. Den revs omkring 1878 troligen i samband med att ›Kalmar Ångkvarn utbyggdes. Bastionen utformades enligt ›Erik Dahlbergs idéer med lika långa sidor och mer än rät vinkel mot angränsande murar. Läget på bastionen är markerat med stenbeläggning i gatan. *SHm*

Erik XIV, 1533–1577, kung, född i Stockholm, son till Gustav Vasa och Katarina av Sachsen-Lauenburg. År 1557 fick han av Gustav Vasa Kalmar och Kronobergs län samt Öland som förläning genom att avlägga

Erik XIV

trohetslöfte till kungen. I mars 1558 anlände E med stort följe, bl.a. Charles de ›Mornay och Jöran Persson, till Kalmar slott, och sedan kom han att vara bosatt där till 1560. I Eriks sällskap befann sig även hans frilla Agda Persdotter, se även ›Agdakammaren. Under hans tid på slottet fick Sverige för första gången uppleva renässansens nya fursteideal med praktfulla ceremonier och fester, med lysande dräkter, med lärda män och skaldar, musiker, konstnärer och med ett talrikt hov. Under en fest på slottet lär han vid ett språng ha slagit huvudet så illa i en ljuskrona att han *derefter började visa tydliga tecken till sinnesrubbnig*. E lät utföra stora arbeten på Kalmar slott och mest känt är Erik XIV:s gemak med fina intarsiamönster i sina vägghpaneler. Under denna tid förberedde han friarresor ut i Europa, bl.a. till England för att fria till drottning Elisabeth. Stora förberedelser gjordes och till Kalmar anlände bl.a. fyra skraddare, en pärlstickare och en fjädermakare. De mäktiga örlogsskeppen ›Elefanten och det på ›Björkenäs skeppsgård byggda S:t Erik rustades i Kalmar för Englandsresan under E:s uppsyn på det praktfullaste och dyrbaraste sätt. De skulle segla till Älvsborg där E planerade att ansluta men när E var på väg dit från Stockholm fick han besked att hans far Gustav Vasa hade avlidit. Resan avbröts och E återvände till Stockholm. Efter tronbestigningen återvände han aldrig till Kalmar. BB

Erik av Pommern, 1382–1439, nordisk kung, född i Rügenwalde, numera Darlowo i Polen. Han var med två avbrott kung av Sverige 1396–1439, kung av Norge 1389–1442 som Erik III samt kung av Danmark 1396–1439 som Erik VII. E var son till hertig Vratislav VII av Pommern och Maria av Mecklenburg, systerdotter till drottning ›Margareta som adopterade honom. Han kröntes till kung för de tre nordiska länderna i Kalmar 1397, se ›Kalmarunionen. Margareta behöll trots detta den verkliga makten till sin död 1412. E tillsatte biskopar och slottsfogdar i strid med ingångna avtal och detta skapade missnöje i inflytelsesrika kretsar. År 1434 valdes Engelbrekt Engelbretsson till hövitsman över Dalarna och Engelbrettsfejden utbröt. Från 1436 hade Erik inget

inflytande över Sveriges politik och han blev avsatt. Han slog sig därefter ner på Gotland och bedrev sjöröveri till 1449 då han återvände till Pommern. SHm

Erik Dahlbergsskolan, tidigare namn på ›Lars Kaggskolan.

Eschilli, Nicolaus, 1588–1650, ›superintendent född i Förlösa. Efter studier i Tyskland återvände han till Kalmar och blev rektor för gymnasiet. Därefter var han kyrkoherde i Ljungby i fyra år innan han 1627 utnämndes till superintendent i Kalmar. Han kvarstod till 1650 då han avled. Vid sin utnämning till superintendent var E kyrkoherde i Ljungby och teologielektor vid Kalmar skola, till vars utveckling han bidrog med goda råd och kraftfulla åtgärder. Liksom sin företrädare Jonas ›Rhotovius, ägnade E stor möda åt att fortbilda sina präster i teologi. Under sin 23-åriga ämbets tid höll han inte mindre än 12 prästmöten. E ägnade sig flitigt åt visitationer i sina församlingar och predikade ofta i ›Bykyrkan. Även administrativt och organisatoriskt utvecklade E sitt ämbetsområde. Vid ett prästmöte 1633 antogs en stadga för domkapitlet i Kalmar. Från 1630-talet började man efter E:s anvisningar att föra dop-, vigsel- och begravningslängder i vissa församlingar till glädje för dagens släktforskare. JW

Eskilsson, Nils, okänt födelseår, död efter 1569, textilkonstnär och gobelängvävare. E vävde med metalltrådar och kallades vanligen Nils Guldvävare. Efter utbildning i Antwerpen och Tyskland återvände han till Sverige och nyttjades av hovet. Han var ansvarig för ett stort antal handvävda gobelängtapeter. E anses vara en av de få stora svenska konstnärerna under Vasatiden. År 1558 startade han en gobelängfabrik på Kalmar slott, där vävarlagen växlade mellan Stockholm och Kalmar. Man tror att han varit med om att på Kalmar slott tillverka gobelänger som finns bevarade; *Konung Sveno*, nu på Skattkammaren i Kungliga slottet och *Konung Magog*, nu på Nationalmuseum. BB

esplanad är ett promenadstråk i en stad, ofta med en allé i mittsträngen. Esplana-

der tillkom vid omdaningar av ett flertal svenska städer vid förra sekelskiftet för att få in mer ljus och luft. I den av C H Öhnell 1876 uppgjorda stadsplanen redovisades esplanader i det närmaste runt hela den nya planlagda staden. Endast delar av planen kom att genomföras och endast en esplanad kom att byggas, den som idag bär namnet Esplanaden och går från ›Sveaplan till ›Rostad. Tillkomsten av denna gata fastställdes 1887 och då med namnet Nya Esplanaden. Den stod helt klar 1907 efter att flera hus i det gamla gatunätet hade rivits. Ett hus, ›Malmskolan, som låg i den nya gatusträckningen, flyttades till hörnet Jenny Nyströms gränd–Unionsgatan. Denna esplanad var planerad att sträcka sig ända ut till Ängö eftersom hela Malmfjärden i förslaget var tänkt att utfyllas. ›Södra Esplanaden började byggas men blev aldrig mer än en liten stump i anslutning till nuvarande Stensövägen. *BB*

von Essen, Paul, okända levnadsår, stadsmajor, kom från Livland. E tjänstgjorde i Kalmar som skansmästare vid stadens fästning 1611 och deltog samma år vid försvaret av slottet under ›Kalmarkriget. Efter kriget arbetade E som byggmästare vid slottet och 1617 som vallmästare. Han var senare kvartermästare vid ›Kalmar regemente och blev kapten 1623, för att befordras till major 1627. Sedermera utnämndes E till stadsmajor för ›borgarbevärningen. *SHm*

Estelle, Amadée, 1804–1867, språklärare och jordbrukare, född i Marseille, Frankrike. Han kom som 15-åring till Sverige och ›Ryssbylund för att hos familjen Raab lära den 19-årige sonen franska. År 1824 tog han värvning som volontär vid Smålands Husarer och avancerade till fanjunkare. E blev senare jordbrukare och arrenderade olika gods bl.a. ›Kärrestorp, Kronobäck i Mönsterås och Virbo i Misterhult. *SHm*

Euronom AB, se ›Hill & Co.

Evald, Erik Johansson, 1903–1971, konstnär, född i Borgholm. Han reste som 16-åring till USA där han hade flera jobb under en 11-årig vistelse. Åter i Sverige började E måla 1932 och gick året efter på Skånska målarskolan. Under 1930-talets slut och i början av 1940-talet återfanns E i kretsen kring Axel ›Kargel och Edvin ›Lindholm-Houge vid Sjöstugan i Borgholm. Åren 1940–1941 var E elev vid Otte Skölds målarskola och hade sin första separatutställning 1944 på Galleri Modern i Stockholm. E bosatte sig i Kalmar 1955. E:s måleri skiftade under åren i färg och form. Flera studieresor företogs till Portugal och Spanien. E är representerad i Kalmar Konstmuseum och han erhöll Kalmar kommuns kulturpris 1970. Konstmuseet anordnade en minnesutställning 1978 omfattande 63 verk. Mer att läsa: Torsten Bergmark, *Erik Evald*, i *Ord och Bild* 1952. *JRm*

*Evangeliska
Fosterlandsstiftelsen.
Vasakyrkan
Foto Moritz Fingerhut*

Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, EFS, bildades i Sverige 1856. E utgör inget eget samfund utan är en självständig missionsorganisation inom Svenska kyrkan. År 1872 bildades Kalmar Evangeliska Lutherska Missionsförening som 1878 anslöt sig till EFS. Den verkade ofta under namnet Betlehemsföreningen. Redan samma år som föreningen stiftades, köpte man en fastighet, Fiskaregatan 30, av handlanden Carl Christian Areskog. Året efter uppfördes troligen det kapell som kvarstod till 1981 då E flyttade in i den nybyggda Vasakyrkan vid korsningen Stensövägen–Kungsgatan med Lennart Arfwidsson som arkitekt. Ungdomsarbete bedrevs från 1907 till 1965 i en parallellorganisation till EFS, De Ungas Förbund för kristligt arbete, förkortat DUF. BB

Exoverken, se ›Hill & Co.

Experimentlaboratoriet, se ›XL-labbet.

Export AB Norden, se ›Arenco.

Extasen är namnet på en årlig skoltidning som utkom första gången i april 1964. Utgivare var ursprungligen eleverna på Tekniska gymnasiet i Kalmar, idag ger ›Lars Kaggskolans elever ut tidningen. Till en

början, när det var ett tekniskt gymnasium där eleverna avlade ingenjörsexamen, gick överskottet från försäljningen till inköp av ingenjörsringar till eleverna i avgångsklasserna. Den första årgången trycktes i enkelt stenciltryck men man övergick snart till professionellt offsettryck. Försäljningen äger rum en lördag under våren med stor festyra på Kvarnholmen. BB

*Extasen.
Skoltidning*